

Per & Pål och alternativen

Syfte

- åskådliggöra skillnaden mellan kollektivt bindande beslut och frivilliga förhandlingar med hjälp av en dilemmahistoria
- belysa alternativen till en demokratisk process – förmyndarskap eller anarki – samt hur dessa alternativ ofta ligger närmare till hands än en demokratisk lösning

1. Berättelsen om Per och Pål

Det var en gång tre pojkar som var ute på rackartyg. Gänget hittade en chokladkaka:

- Pax för den! Den är min, sa Per.
- Det är den väl inte, sa Pål. Det var väl inte bara du som såg den!
- Nej, men jag paxade först, sa Per.
- Det är inte rättvist! Det är väl inte bara du som skall bestämma den saken!
- Chokladkakan är min, sa Per. Och så klippte han till Pål, mitt i ögat! Nu skulle det nog ha blivit ett ordentligt slagsmål, om inte en farbror hade gått emellan. Han hade stått bredvid och hört alltsammans:
- Pojkar, pojkar! Inte skall ni slåss. Våld föder bara våld.
- Men chokladkakan är ju min, sa Per. Jag paxade faktiskt först!
- Ja men det gills inte. Vi måste dela lika förstår du väl, sa Pål.

Då tog farbrorn tag i Per och Pål:

- Ungar! Ni måste lösa era konflikter förhandlingsvägen. Ni måste lära er att kompromissa! Både Per och Pål såg ut som stora frågetecken.
- Jo, förstår ni: i en kompromiss ger båda två med sig lite grand och så möts man på halva vägen, sa farbrorn. Men pojkarna bara stirrade på honom.
- Ja, sa han, kompromissa nu då! ... Jamen, gå nu varandra till mötes!
Men det hände absolut ingenting.

- Herregud! sa farbrorn. Den ene vill ha hela kakan och den andre vill ha halva. Det går ju inte, begriper ni väl. Nu är ni så goda och kompromissar! Per, gå genast Pål till mötes och ge honom en fjärdedel av chokladkakan! Och så håller ni sams i fortsättningen!
Och vad som hände sedan – ja, det är just frågan.

2. Bikupa

Vad är otillfredsställande med den här historien? Låt deltagarna surra i *bikupa* (se Metodbank) ett par minuter kring saker de finner tvivelaktiga i berättelsen och sedan redovisa sina synpunkter. Anteckna kommentarerna på blädderblock och var uppmärksam på om de knyter an till någon av punkterna i nästa steg.

3. Samtal

Samtal med föreläsningens inslag kring nedanstående punkter. Åskådliggör resonemanget med hjälp av *Schemat över alternativa styrformer* (se Demokratins ABC).

- Farbrorn säger en sak men gör en annan: han förespråkar förhandlingar, men dikterar i själva verket en lösning. Han agerar förmyndare och tvingar på pojkarna ett kollektivt bindande beslut som han själv fattar: ”Per, gå genast Pål till mötes och ge honom en fjärdedel av chokladkakan! Och så håller ni sams i fortsättningen!” Hans lösning bygger på pojkarnas utgångsbud – Per kräver hela, medan Pål kräver halva chokladkakan.
- Per åberopar regeln ”Först till kvarn...” Han ser inte chokladkakan som någon gemensam angelägenhet att besluta eller förhandla om, utan driver igenom sin linje med våld.
- Pål anser att chokladkakan är en gemensam angelägenhet: ”Det är väl inte bara du som ska bestämma den saken!” Han åberopar också en rättvisepincip: ”Vi måste dela lika, förstår du väl” även om också han är beredd att ta till knytnävarna.
- Vart tog den tredje pojken vägen som nämndes i berättelsens inledning? Tydligt kände han sig inte delaktig i den här situationen, såg sig inte som en medlem i gänget.

Genomgången av dessa fyra punkter brukar väcka många frågor. För att inte riskera långa diskussioner och tappa den röda tråden kan det vara klokt att introducera *Kylskåpet* (se Metodbank).

4. Diskussion

En demokratisk lösning förutsätter:

- en sammanslutning där vissa frågor betraktas som gemensamma angelägenheter även om man har olika uppfattningar om hur de ska lösas
- att medlemmarna är beredda att tillämpa principen om *Lika hänsyn* och *Självständighetsregeln* på sig själva
- att var och en är beredd att följa ett gemensamt beslut, vare sig man gillar det eller ej

Finns det alls några förutsättningar för en fredlig och demokratisk lösning av tvisten i detta fall?

Kommentarer

Berättelsen kan ses som ett exempel på ett mer generellt mönster. Byt exempelvis ut Per mot Serbien, Pål mot Bosnien, den passive pojken mot Kroatien och farbrorn mot Nato. Då får man ett verkligt fall av konflikthantering enligt samma mönster. Så gick det i princip till när Daytonavtalet 1994 tvingades på de stridande parterna i f d Jugoslavien – med den skillnaden att ”farbrorn” inte bara krävde att parterna skulle hålla sams i fortsättningen utan också att det skulle upprättas ett gemensamt demokratiskt styre för alla berörda etniska grupper i Bosnien.

Uppmuntra deltagarna att hitta andra aktuella eller historiska paralleller.

Se tillämpningen *Fokus på dagordningen* för en annan version av berättelsen om Per och Pål.